

BELEIDSSAMENVATTING

Twee jaar CLIL in het Vlaams secundair onderwijs: een evaluatie

Intro

Sedert Onderwijsdecreet XXIII van 19 juli 2013 kunnen Vlaamse secundaire scholen en centra voor deeltijds onderwijs met CLIL van start gaan. CLIL staat voor 'Content and Language Integrated Learning': vakinhouden worden in een andere taal dan de officiële onderwijstaal aangeboden.

Drieëntwintig scholen maakten van bij de start van het schooljaar 2014-2015 gebruik van de mogelijkheid om CLIL aan te bieden. Het onderzoek van de onderwijsinspectie beperkt zich tot deze drieëntwintig scholen en richt zich op de implementatie van CLIL op de verschillende niveaus: macro-, meso- en microniveau. Het onderzoek vond plaats in de loop van het eerste trimester van 2016-2017.

De onderzoeksvragen

Macroniveau

- Welke zijn de succesfactoren en drempels in het huidige Vlaamse CLIL-beleid?
- In welke mate is het CLIL-beleid faciliterend voor de implementatie?

Mesoniveau

- Welke rol nemen de pedagogische begeleidingsdiensten op bij de ondersteuning van scholen die een CLIL-aanbod voorbereiden, aanvragen en implementeren?
- Op welke manier spelen andere instanties een rol op het vlak van professionele ontwikkeling inzake CLIL?

Microniveau

- Hoe wordt CLIL geïmplementeerd op school en in de klas?
- Welke zijn de randvoorwaarden voor een kwaliteitsvolle implementatie op school?
- Hoe verhoudt CLIL zich tot het talenbeleid van de school?

En ... de antwoorden

Macroniveau

De beleidsmatige ontwikkeling van CLIL in Vlaanderen kenmerkt zich door de sterke synergie die wordt gerealiseerd tussen de overheid, de begeleidingsdiensten, het hoger onderwijs en de scholen. Deze samenwerking heeft geleid tot ontwikkeling van visie, professionaliteit en enthousiasme op alle niveaus.

Er bestaan bij de implementatie evenwel nog enkele drempels. Eenentwintig van de drieëntwintig scholen ervaren verschillende aspecten van de regelgeving als hinderlijk voor een vlotte implementatie van CLIL: het vereiste niveau C1 van het ERK, de verplichting om een parallel Nederlandstalig traject aan te bieden, de beperkingen omwille van de rechtspositie van de leraren, de bepaling van de maximumbesteding van 20 % van de lesuren aan CLIL en het vereiste positief advies van de toelatingsklassenraad. De begeleidingsdiensten en de adviescommissie vinden het eveneens wenselijk om de regelgeving op bovenstaande punten minder strak te formuleren.

Naast hun reserve ten aanzien van bovenvermelde regelgeving, signaleren de scholen ook een aantal onduidelijkheden in het regelgevend kader, onder meer de definitie van CLIL, zoals die geformuleerd is in de kwaliteitsstandaard. Die bevat geen verwijzing naar de duale focus of naar taalgericht

vakonderwijs en laat op die manier een brede interpretatie toe, gaande van louter immersie tot authentieke CLIL-didactiek.

Verder wijzen scholen op de noodzaak van een gedifferentieerd nascholingsaanbod dat rekening houdt met de verschillende ontwikkelingsstadia waarin de scholen zich voor CLIL bevinden.

Zowel de scholen als de begeleidingsdiensten vinden dat de overheid middelen moet uittrekken om de CLIL-scholen te ondersteunen: uren voor materiaalontwikkeling of coördinatie en extra budgetten voor nascholing. Ook vragen scholen aan de overheid om de uitbouw van CLIL-netwerken te ondersteunen.

Mesoniveau

Alle begeleidingsdiensten zien een expliciete band tussen de CLIL-didactiek, het talenbeleid en het taalgericht vakonderwijs. Met andere woorden: CLIL-lessen vertonen een rijke context, activerende werkvormen en taalsteun.

De begeleidingsdiensten houden eraan de autonomie van de school te respecteren en werken ook voor CLIL vraaggestuurd. In onze steekproef vroegen vijftien van de drieëntwintig scholen ondersteuning van een begeleidingsdienst. Naast inhoudelijke ondersteuning bieden alle begeleidingsdiensten hulp bij een aantal organisatorische en administratieve aspecten zoals het opstellen van het aanvraagdossier, de aanwending van het lestijdenpakket en de toepassing van het decreet rechtspositie.

Om de eigen expertise te vergroten, werken de begeleidingsdiensten samen met universiteiten of hogescholen. Een aantal universiteiten en hogescholen hebben bovendien een belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van CLIL in Vlaanderen. De initiatieven situeerden zich zowel op het vlak van wetenschappelijk onderzoek als op het vlak van de professionalisering van de scholen en de andere stakeholders. Inmiddels zetten universiteiten en hogescholen hun onderzoek verder. Zo zijn er in de Vlaamse universiteiten al heel wat masterscripties en een paar doctoraatsthesisen geschreven over CLIL en enkele onderzoeksprojecten zijn gaande.

Microniveau

De geografische spreiding van de bezochte CLIL-scholen is divers: zeven scholen in West-Vlaanderen, zes in Oost-Vlaanderen, vijf in Limburg, drie in Antwerpen, één in Vlaams-Brabant en één in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De scholen hebben een divers onderwijsaanbod. Het grootste aantal scholen hebben de A-stroom (21) en het aso (15) in hun aanbod. De B-stroom (10) en het bso (10) zijn minder vertegenwoordigd. Slechts één school heeft een kso-aanbod.

Van de totale schoolpopulatie van de bezochte scholen volgen er 4.044 (of 24 %) een CLIL-traject. De aantallen per school bevinden zich binnen een vork van zes tot 579 leerlingen. Het grootste aantal CLIL-leerlingen zit in de A-stroom (45,2 %) en het aso (44,7 %), waarvan 28,2 % in de tweede graad en 16,5 % in de derde graad. Het tso heeft een bescheiden aandeel met 10 %. De B-stroom en het bso tellen geen CLIL-leerlingen.

Van de 120 CLIL-leraren in onze steekproef hebben er 71 een masterdiploma, 57 een bachelordiploma. Bij de masters heeft een kleine minderheid een taaldiploma (8). Bij de bachelors hebben 32 leraren een taaldiploma gekoppeld aan een diploma voor een zaakvak.

De selectie van zowel de CLIL-taal als de zaakvakken is in hoge mate geïnspireerd door de beschikbaarheid en bereidheid van leraren met de vereiste bekwaamheidsbewijzen. De meest gekozen vakken zijn economische en handelsvakken, aardrijkskunde, geschiedenis en wetenschapsvakken. In

de A-stroom valt de keuze in alle scholen op een vak van de basisvorming en in het tso overwegend op vakken van het specifiek gedeelte. In het aso is het beeld wisselend.

Wat de keuze van de CLIL-taal betreft: in de onderzoekspopulatie worden Frans (16) en Engels (15) ongeveer evenveel gekozen. Duits is de CLIL-taal in één school. Frans is vooral sterk aanwezig in de A-stroom en in het tso.

Omzeggens alle scholen hebben een duidelijke en coherente visie op hun CLIL-traject. Het merendeel van de scholen heeft een talenbeleid met expliciete doelstellingen (22), werkt met een beginsituatieanalyse (16) en zeer zinvolle acties op school- en klasniveau (taalscreening, instructietaal, remediëring, excursies, uitwisselingsprojecten ...).

In hun talenbeleid leggen de meeste scholen te weinig de nadruk op de samenhang tussen de CLILdidactiek, de moderne vreemdetalendidactiek en het taalgericht vakonderwijs. Hierdoor ziet het merendeel van de CLIL-leraren onvoldoende in dat een taalstimulerende en taalontwikkellende onderwijspraktijk essentieel is voor elke vakdidactiek.

De scholen leven de CLIL-regelgeving aangaande het personeelsbeheer goed na. Alle drieëntwintig scholen waken erover dat CLIL-leraren over het wettelijk vereist bekwaamheidsbewijs beschikken en dat de rechten van de personeelsleden gevrijwaard blijven. Een knelpunt in het personeelsbeheer is de kwetsbaarheid van CLIL bij de eventuele uitval van CLIL-leraren. Daarvoor hebben de meeste scholen nog geen oplossing.

Wat de professionalisering betreft, leven niet alle scholen de regelgeving secuur na. Zes scholen hebben geen vormingsplan opgesteld. De grote meerderheid van de leraren heeft zich echter bijgeschoold via diverse vormen van deskundigheidsbevordering.

De talrijke contacten tussen CLIL-scholen wijzen erop dat scholen behoefte hebben aan professionele netwerken om van elkaar te leren. Ze verwachten initiatieven van de overheid om netwerking te stimuleren.

De vaststellingen over de lespraktijk zijn gebaseerd op 58 lesobservaties. Daaruit blijkt dat vrijwel alle CLIL-leraren tijdens de les consequent de CLIL-taal spreken en ze dat op een vlotte en quasi foutloze manier doen. In hun taalgebruik houden de meeste leraren rekening met het taalverwerkingsniveau van de leerlingen. Wat de didactische aanpak betreft, zijn er grote verschillen: het onderzoeksteam zag erg uiteenlopende praktijken gaande van een zaakvakles in een vreemde taal (immersie) tot echt taalgericht vakonderwijs.

De werkvijver die de CLIL-leraren aan de dag leggen om kwaliteitsvol lesmateriaal te ontwikkelen, is bewonderens- én vermeldenswaardig.

De CLIL-leraren gebruiken in alle scholen de leerplannen van het zaakvak. Een positief effect van CLIL voor de zaakvakken is dat de leraren bewuster omgaan met hun leerplannen. Om het aanbod haalbaar te maken voor het CLIL-traject zijn ze gedwongen om te reflecteren over de selectie van essentiële leerinhouden en de didactische aanpak ervan.

Volgens de leraren bereiken de leerlingen meestal de leerplandoelen, al heeft het onderzoeksteam daar in enkele gevallen een andere inschatting over, die in de eerste plaats te maken heeft met de graad van leerplangerichtheid van het onderwijsaanbod en de evaluatie. Wel leidt CLIL soms tot een trager lestempo, een lager verwerkingsniveau of minder uitbreiding.

In vrijwel alle scholen is de kwaliteitszorg met betrekking tot CLIL opgenomen in de globale kwaliteitszorg op schoolniveau. De meeste scholen zijn echter nog volop bezig met de uitrol van hun

CLIL-traject op operationeel niveau en de kwaliteitszorg voor CLIL bevindt zich in een ontwikkelingsfase. Scholen zijn op zoek naar een geschikte aanpak – vooral voor effectmeting – en enkele scholen doen daarvoor een beroep op universiteiten of hogescholen.

Twaalf van de drieëntwintig scholen monitoren de leerwinst in de CLIL-taal, meestal aan de hand van indrukken en algemene observaties. De aspecten waarop het meeste leerwinst geboekt wordt, zijn volgens de leraren: spreekdurf, spreekvaardigheid, woordenschat, luistervaardigheid, leesvaardigheid. Veertien scholen peilen naar de tevredenheid van de leerlingen, maar daarom niet in alle graden en voor het volledige aanbod. De diverse enquêtes wijzen op een grote tevredenheid bij de leerlingen. CLIL versterkt de leermotivatie en het zelfvertrouwen. Ze mogen immers fouten maken, wat hen over de spreekdrempel tilt (ook de leerlingen met taalachterstand).

Conclusie? CLIL is succesvol gelanceerd in Vlaanderen en bij alle stakeholders leeft de ambitie om het CLIL-aanbod naar zoveel mogelijk leerlingen uit alle graden en onderwijsvormen uit te breiden.

Aanbevelingen

Op basis van haar onderzoek komt de onderwijsinspectie tot volgende aanbevelingen.

Op macroniveau

- Versoepel en verduidelijk de regelgeving voor een aantal aspecten.
- Overweeg om de scholen met extra middelen te ondersteunen, indien het parallelle Nederlandstalig traject gehandhaafd blijft.
- Faciliteer expertise-uitwisseling via lerende netwerken en zorg voor blijvende synergieën tussen overheid, begeleidingsdiensten en hoger onderwijs.
- Stimuleer scholen om CLIL ook in de B-stroom, het bso en het tso aan te bieden.

Op mesoniveau

- Werk verder doelgericht en intensief aan de deskundigheidsontwikkeling van taalgericht vakonderwijs.
- Onderzoek of en hoe scholen ondersteund kunnen worden om de leervorderingen van hun leerlingen te meten.
- Neem de deskundigheidsontwikkeling met betrekking tot taalgericht vakonderwijs op in de initiële lerarenopleiding voor alle vakken.

Op microniveau

- Verbreed het draagvlak voor CLIL in het schoolteam en gebruik de CLIL-methodiek als hefboom om taalgericht vakonderwijs in alle vakken te implementeren.
- Vergroot de deskundigheid van alle leraren op het gebied van taalgericht vakonderwijs.
- Bouw structureel overleg uit tussen de CLIL-leraren en de taalleraren.
- Stimuleer hospiteren en intervisie als middel om interne expertise uit te wisselen.
- Volg de deskundigheid van de CLIL-leraren op en geef hen opbouwende feedback.
- Ontwikkel deskundigheid op het vlak van leerwinstmeting.
- Communiceer duidelijker over CLIL in het schoolreglement, met name over evaluatie en leerbegeleiding.
- Overweeg ook een CLIL-aanbod in de B-stroom, het bso en het tso.